

מראי מקומות - בבא מציעא מ"ח

שלו, ואף מדרבנן יכולים לחזור ולא יהי קנין, וממילא אין המעות שלו מדרבנן עד גמר הקנין, אבל מדאורייתא הוי שלו לגמרי, וא"כ שפיר הוי האשה מקודשת מן התורה. וע' בחי' רעק"א דכ' להסתפק בדעת רש"י, האם כוונתו לומר דאם קידשה בחפץ הנקנה דלפי ר"י מקודשת ולפי ר"ל אינה מקודשת, או דלמא הנפק"מ הוא בענין המעות, דהיינו, דאם קידשה בחפץ ודאי אינה מקודשת, דכיון דחז"ל עקרו קנין מעות ממילא אינו שלו לקדשה בו. אבל לענין המעות, נהי דאין קנוי בהם, מ"מ הא צידד תוס' לעיל (מג.) דיכול המוכר להשתמש בהמעות, וא"כ י"ל דאם קידשה בהם שהיא מקודשת. וע"ע בעונג יו"ט (או"ח כ"ה, ד"ה מיהו) דכ' דאף דיכולין לחזור, מ"מ כל זמן שלא חזר א' מהם, קיים הקנין, ודיו אם הפקיעו הקנין משעת החזרה ואילך [ומשמע דאפי' אם אח"כ חזר בו א' מהן, מ"מ זהו רק מכאן ואילך, אבל הקידושין עדיין קיים]. [אגב, לכאור' יש להעיר, לדעת ההגהות מיימונית שהבאנו בדר' מ"ז שהבין בדעת רש"י שם דאין הלוקח יכול לחזור אם נאנס או נאבד חפץ הנקנה, לימא נפק"מ פשוטה, אם נאבד החפץ קודם משיכה, דלפי ר' יוחנן הרי ההפסד להלוקח, ולפי ר"ל ההפסד להמוכר, וצ"ע].

ובאמת שאלה זו שייך לגבי משיכה גופא, דתקנו חז"ל (לפי ר' יוחנן) דמהני, האם הקנין מהני מדאורייתא, או דלמא לא מהני אלא מדרבנן. ולכאור' יוצא לשי' רש"י דלא מהני אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא הוי עדיין של המוכר, כל זמן שלא פרעו הלוקח או הביאו לרשותו (ומה שלא הביא רש"י דנפק"מ גם לענין משיכה, לק"מ, שהרי כוונת רש"י הי' לפרש נפק"מ בקנין כסף בין ר"י ור"ל, ולא כל נפק"מ בין ר"י ור"ל). וע"ע במשנה ברורה (תרנ"ח, י') דכ' בשם השערי תשובה שהביא מהמחנה אפרים (קנין משיכה ב'), דדייק מדברי הרמב"ם דס"ל דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא, וא"כ יש לפרוע להמוכר בשביל הד' מינים שלו, ולא לסמוך על משיכתו גרידא, שהרי אי"ז קנין דאורייתא (ולכאור' ג"כ יועיל אם הביאו לחצרו, וצ"ע).

(א) אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול, וכו' - פי' הרא"ש (הובא בשטמ"ק) דמה דנקט אלו, היינו משום דדור המבול היו מלאים חמס, ונקט דור הפלגה אגב דור המבול. ומצרים לא עמדו בדיבוריהם, שבכל שעה היו אומרים לשלח את ישראל וחזור בהם [ולא ביאר הא דאנשי סדום ועמורה, ואולי לא גרס זה, או דהי' פשוט דהיו מלאים חמס]. וכ"כ המאירי דנקט האחרים אגב דור המבול והמצריים.

(ב) דברים ואיכא בהדיהו מעות קאי באבל-הוק' לרש"י, א"כ מהו הנפק"מ למעשה בין ר' יוחנן לר"ל. ותי' דנפק"מ לענין איסורא, כגון אם קידש בו את האשה, לר' יוחנן הוו קידושין, דמדאורייתא קניי' ודידי' הוא, לר"ל לא הוו קידושין. וכ' הריטב"א לעיל (מז: ד"ה ור"ל) דאינו מחזור, דהא אפי' לר"י אינה מקודשת כלל, דכיון דמדרבנן אינן קונות, הפקר ב"ד הפקר. ולכן הוא פי' דנפק"מ להיכא דהוי מלתא דלא שכיחא, דלר"י מעות קונות. וע' באבני מלואים (כ"ח, ל"ג) דכ' דמבואר מדברי רש"י דס"ל דלגבי דינים דאורייתא אין מחשבין במהו הדין דרבנן של המעות, ואמרי' דכיון דמדאורייתא המוכר קונה המעות, א"כ אם קידש בהן את האשה מקודשת. **אולם ע' בשערי ישר (ה', ט', ד"ה והנה לדעתי [עמ' ל']) שכ' לייסד דאף דודאי איכא מושג של הפקר ב"ד הפקר, ויכולין ב"ד ליקח מראובן וליתן לשמעון (או עכ"פ להוציא מראובן לגמרי לדעת ר' יונה), אבל לא השתמשו חז"ל בכחם הגדול להפקיע ממון של אדם לגמרי אם לא הי' איזה צורך לזה. ולמשל, אף דלכאור' בכל קנין דרבנן היו צריכים להשתמש בכח הפקר ב"ד הפקר כדי שלא יהי' הקונה עובר באיסור גזל, אבל לא הי' צורך להפקיע בעלות הראשון לגמרי לזה, אלא הי' סגי בזה להפקיע הבעלות על הזכות השתמשות, ולהתיר לשמעון להשתמש בה, ועי"ז לא יהי' עובר באיסור גזל, אבל לא היו צריכים להפקיע בעלות שלו לגמרי. וא"כ, שפיר אמרי' דלפי ר' יוחנן אם המוכר קידש אשה דמקודשת, דהא מדאורייתא הוי הממון**

(ג) קרא דכתיב וכחש בעמיתו - הק' רעק"א (וכן העיר המהר"ם שי"ף), איך שייך להביא קרא לסייע לר"ל, הא מודה ר"ל דר"ש ס"ל דמעות

למה דחשיב כופר בעושה או בתשומת יד, שהרי כפירתו הוא על ענין העושה או התשומת יד, ורק דלמעשה הוי כפירה כלפי כלי, שהרי זהו התביעה).

מ"ט, לאו משום דמחסרא משיכה - נקט הגמ' דלפי ר' יוחנן ק', משום דר' יוחנן לא חסר כלום, דכיון דמעוה קונות, וא"כ ממילא הוי הכלי שלו, ושפיר שייך לשון השבה על הכלי שייחד לתשומת יד. אולם הק' הראשונים, למה קונה, אפי' לר' יוחנן, הרי אין המעוה בעין, דמלוה להוצאה ניתנה, והרי קיי"ל דאף במכר לא קנה, וא"כ גם לר' יוחנן א"ש למה לא אהדרי' בתשומת יד. וכ' ברמב"ן דלפי הרמב"ם דס"ל דמכר במלוה קנה א"ש, וצידד דאולי זהו גופא המקור להרמב"ם, אלא דהק' דאין לדחות סוגיא מפורשת דמכר במלוה לא קנה, מפני סוגיא זו וכיוצ"ב, דשייך ליישב באו"א. וכ' הרמב"ן ליישב סוגיין, דמיירי דיחד לו כלי קודם מתן מעוה, וא"כ נמצא דהמעוה היו בעין, ושפיר הוי קנין ע"י נתינת מעוה ההלואה.

תרי גווני פקדון - תמה הפני יהושע, אמאי כתבה רחמנא בלשון עושה, הרי פקדון הוא כשאר פקדונות, ובמה חשוב אופן אחר של פקדון. ותי' די"ל דמיירי דלא כיחש הנתבע לומר שלא נטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו, אלא מודה בזה, רק דטוען דכשנתן לו הכלי מעיקרא, היינו משום דסבר שלא פרע, ושוב זכר שפרע, וא"כ אינו רוצה להשיב לו הכלי שנטל ממנו. ומשום הכי שפיר כ' רחמנא בלשון עושה, לפי שהעיקר כפירה אינו על הפקדון אלא בעושה גופא.

נתנה לבלן מעל - פרש"י, בשכר שירחצנו בבית המרחץ. וע' במרדכי (ש"א) שהביא מהאור זרוע שהביא רא"י מכאן דאף ר"ל מודה דהיכא דאין שייך משיכה, ע"כ בכה"ג מעוה קונות (דאין שייך משיכה שם, וכמש"כ רש"י, וא"כ ע"כ מה דמעל לר"ל הוא ג"כ משום הקנין כסף). וע"ע בריטב"א שכ' לפי פרש"י דע"כ מיירי דנתן המעוה לאחר הרחיצה, דאי קודם הרחיצה, הא לא זכה ב', שהרי אין שכירות אלא לבסוף, או מתחלה ועד סוף.

קונות מן התורה, וא"כ גם לר"ל צריכין ליישב קרא זה, ובאופן שמיישב הפסוק לר"ש לפי ר"ל, יכולים ליישבו לכ"ע לר"י. וע"ש מש"כ ליישב.

אמר ר' חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו - פרש"י, דע"כ מיירי ביחד לו כלי להלואתו, דאם ה' כופר הלואתו גרידא לא ה' חייב קרבן שבועה, כיון דמצוה להוצאה ניתנה, ולכן ע"כ מיירי דיחד לו כלי להלואה. אולם כ' הרשב"א דאפי' מי שכפר על הלואה גרידא חייב קרבן שבועה (ע"ש לראיותיו), ומה דדחק ר' חסדא לאוקמי' בדיחד כלי להלואתו הוא משום דלא אהדרי' קרא, ואם ה' הנדון ההלואה גופה, א"כ למה לא אהדרי' קרא. אלא ע"כ מיירי ביחד לו כלי להלואתו, ובא להודיענו דמעוה גרידא אינן קונות. [אגב, לכאורה יש להק' מסוגיין למש"כ הנתבות (שד"מ, א') דהיכא דמיחד כלי לפרעון הלואה, הרי הוא נקנית להמלוה אפי' בלא מעשה קנין, ואפי' אם מעוה אינן קונות, ולא ראייתו מי שעמד ע"ז, וצ"ע.]

ואילו תשומת לא אהדרי', מ"ט, לאו משום דמחסרא משיכה - תמה הריטב"א ישנים, א"כ דמעוה אינן קונות, א"כ למה צריך קרבן שבועה כלל, הרי לא קנאו וליכא אלא כפירות הלואה. ע"ש מה שתי', וע' ברש"י דכ' דלר"ל אף דלא קנאו, מ"מ עכ"פ מה שיחדו מהני לענין שיהי' חייב קרבן, אבל לר' יוחנן אין שייך דיחדו, דא"כ הרי קנאו לגמרי, ולמה לא אהדרי' קרא. אבל ק', שהרי לכאורה לא נעשה כלום ע"י היחוד, שהרי לפי ר"ל, דעכשיו קיימין כוותי', בלא משיכה לא קנה כלום, וגם מעוה אינם עושים כלום, וא"כ הוי רק יחוד, ומה עושה היחוד כלל. וע' בחי' ר' שמעון (כתובות מ"ג, א'), שכ' לפרש דענין היחוד הוא כמו אפותיקי מפורש, שאין לו הזכות לגבות אלא מכלי זה, וכמו כן אין הלוח יכול לפרועו מנכסים אחרים, ואף לא מכסף. ואי"ז קנין ממש אלא שעבוד, דכל זמן שלא גבה אינו של המלוה לגמרי, והוא כהתחייבות בדבר מיוחד, דאי"ז נקרא קנין אלא שעבוד. וע"י יחוד זה, מחשבינן כאילו התביעה הוא על דבר בעין, כיון שאין ביד הנתבע לסלקו לדבר אחר, ויכול לתובעו ליתן לו כלי זה, ומש"ה אם כופר הכלי מחשבינן ככופר דבר בעין (ואי"ז סתירה

אבל לאיסור מיהא אי, אפי' בלא שם, היכא דעושה מעשה עמיו. ועוד תי' דכאן נחשב קללה בשם, שמאחר שאומר מי שפרע, הרי הוא כאומר מי שברא שמים וארץ.

(ג) **נתקיימו התנאים** - הק' **הרמב"ן**, במה קונה הלוקח שיכפול לו. וכ' שלא אמרו שנתקיימו התנאים אא"כ קנו מידו. עוד תי' די"ל דה"ק, אכפול לך ערבוני, דהיינו שתקנה בקרקע שלי כפליים במעותיך, דהיינו דע"י הערבון יעשה קנין כסף.

(ד) **בד"א, בזמן שאמר לו ערבוני יקון - פרש"י**, שלא נתנו לו בתורת תחילת פרעון, והשאר עליו מלוה, אלא שבתורת ערבון זה יקנה הכל, וזה לאו מלתא היא. והק' בתוס', לכאור' אם אומר בהדיא שיקנה הכל, יהי' עדיף מנתינתם בתורת תחילת פרעון. ולכן פי' תוס' דמיירי שא"ל דערבוני יהי' קנוי לך אם אחזור בי, וכו'. **ובביאור פלוגתתם, ע' בחי' ר' שמעון** (קידושין ג'), דמשמע מדבריו דלכאור' תלוי במח' הסמ"ע והט"ז בחו"מ (ריש סי' קצ"ז), דהסמ"ע כ' דמה שקנין כסף מהני, הוא מדין תחילת הפרעון, דמתחיל לפרוע לו, ותחילת פרעון זה הוא יכול לקנות הכל. אבל היכא דאינו נותן המעות בתורת תחילת פרעון, אי"ז נחשב קנין כסף. אבל הט"ז שם חולק וס"ל דקנין כסף הוא יכול להיות מעשה קנין כמו קנין חליפין. וא"כ, לכאור' מבואר דס"ל לרש"י כהסמ"ע, וא"כ אין שייך קנין כסף אלא אם כוונתו שיהי' כסף זה ניתן לתחילת פרעון, אבל תוס' ס"ל דמעשה קנין בעלמא הוא, ואם אמר להדיא דכוונתו שיקנה הכל ע"י פרוטה זו, ודאי עדיף טפי מנתינתו לתחילת פרעון (כלפי קנין הכל). וע"ע באבן **האזל** (מכירה א', ד', ד"ה מש"כ) שג"כ כ' תליי' זו.

(ט) **ומ"ש, קרקע דבכספא קני לי' ממש קני לי' לכולה, מטלטלי דלא קני אלא לקבולי מי שפרע, לא קני לי' כולי' - לכאור' צ"ב, סכ"ס** למה לא אמרי' דדין מי שפרע נתקן כעין קנין דאורייתא, ומה דמהני בקרקע לענין קנין, יועיל גם במטלטלין לענין מי שפרע. וע' בפרי יצחק (ב', מ"ז) דכ' די"ל דרב ור' יוחנן אזלי לשיטתייהו. דהא מבואר לעיל (ברי' ש

ט) **אבל מידי אחרינא דמחוסר משיכה לא - הק' הרשב"א**, "וא"ת, כיון דתקינו רבנן משיכה ואמרו מעות אינן קונות, מאי קשיא לר' יוחנן, דמדינא לא מעל כיון דלא קנה, דהפקר ב"ד הפקר, והם עשו מעות אלו כמי שאינן שלו לענין קניי', י"ל דלענין מעילה דאורייתא לא תקיננו" נולכאו' לפי מש"כ רש"י לעיל, משמע דבכל דינים דאורייתא אמרי' דמעות קונות, וא"כ ל"ק כלל].

(י) **וספר, הא בעי לממשך תספורת - יש לעי', הרי לכאור' אי"ז ענין להפעולה דצריך לעשות לו, שהרי לכאור' אינו קונה המספריים, ומה שייך משיכה על התספורת גופא. וע' בריטב"א ישנים דדן ע"ז, איזה משיכת קנין היא זו, וצידד דאולי הוי בתורת משכון, דקונה המספריים בתורת משכון עד שעושה לו התספורת. אבל כ' דזה אינו, דא"כ גם בבלן שייך לעשות משיכה על משכון, וא"כ למה אמרי' דבבלן אין שייך משיכה. ולכן פי' ד"אע"פ שאין זו משיכה גמורה, שאינה לקנות התספורת עצמה, אלא קצת משיכה הוא, גמר חיובי' דספר זה שנתחייב לספור, ואע"פ שהחזיר לו התספורת". ושוב אין הספר יכול לומר אחזיר לך הפרוטה ולא אעשה התספורת לך, אלא חייב לעשות לו התספורת, ואם חוזר הרי ב"ד יכולין לגבות ממנו מעות לשלם לספר אחר, ואפי' אם נתייקר תספורות.**

(יא) **אתמר אביי אמר אודועי מודעינן לה, רבא אמר מילט לייטינן לי' - כ' הרא"ש (י')** "ואע"ג דמפשטא דמתני' לא משמע לא שיהא צריך להודיעו ולא שיקללוהו, אלא שהמשנה אמרה לנו שיש עונש למי שאינו עומד בדבורו, מ"מ מסתברא להו להני אמוראי שצריך לעשות חיזוק לדבר, לפי שהמונן העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח בקנין, ואינן יודעין שיש עונש למי שאינו עומד בדבורו, וקאמר אביי שצריך להודיעו, והוסיף רבא וקאמר דמילט לייטינן לי'".

(יב) **דכתיב ונשיא בעמך לא תאר - לכאור' ק', הרי קרא זו מיירי דוקא במקלל בשם, וא"כ מהכ"ת לומר דבלא"ה אינו יכול לקללו. וכ' המאירי (ריש עמוד א') דזהו דוקא לאזהרה,**

שא"א שפרוטה א' יתחשב נגד כל פרוטה ופרוטה מן החפץ.

(ז) **המלוה את חבירו על המשכון- פרש"י דמה** דמלוה על המשכון אין שביעית משמטת היינו משום דלא קרינא ב' לא יגוש, דהא אינו תובעו כלום. וע' בשטמ"ק בשם התוס' שאנץ דהק' דא"כ איך אמר רשב"ג דאינו משמט בכלו, הרי סכ"ס אינו יכול לתבוע החצי השני. ולכן כ' די"ל דמה דמלוה על המשכון אינו משמט הוא משום דכתיב את אחיך תשמט ירך, ודריש הספרי ולא של אחיך בידך, מכאן למלוה על המשכון שאין שביעית משמטתו. וס"ל לרשב"ג דאף שאין המשכון שוה אלא פלגא של ההלואה, מ"מ הוי של אחיך בידך.

מח. דלפי ר' יוחנן דמעו קונות מן התורה, א"כ מה שמקבל מי שפרע הוא משום דמה"ת הוא קנוי. אבל לפי ר"ל מה שמקבל מי שפרע הוא היכא שיש מעות ודברים. וא"כ, לפי ר' יוחנן, דהיכא דנותן ערבון מדאורייתא קונה כנגד כולו, כמו בקרקע, א"כ גם המי שפרע הוא כנגד כולו. אבל לפי רב, דכ' תוס' בע"ז (ע"א ד"ה מידי) דס"ל כר"ל דמעו אינן קונות מן התורה, א"כ אין כאן מי שפרע אלא היכא שיש מעות וגם דברים, וכיון דלמעשה לא ניתן המעות כלפי השאר [נדלדבריו אין המעות קונות בכלל, אלא ניתן לפרעון, וא"כ אינו יכולין לדון על מה שהוא טפי מהפרעון], א"כ לדבריו לא אמרי' שיהי' מי שפרע על הכל.

(ז) **לימא כתנאי, המלוה את חבירו על המשכון וכו'- הק' האבי עזרי (מלוה י"ג, ד'), הא מח' רב ור' יוחנן הוא רק במטלטלין, אבל בקרקע כ"ע מודו דקונה כולו, כיון דקנין גמור הוא, ולא רק למי שפרע, א"כ לימא דה"ה לענין משכון, דכיון דקנין משכון הוא קנין גמור, א"כ לימא דהוי כנגד כל ההלואה, וכמו דקנין כסף הוא קנין כנגד כל הקרקע. וביאר ע"פ מש"כ לפרש המח' רב ור' יוחנן, דרב ס"ל, דכיון דמעו אינן קונות מטלטלין (בין אם אינן קונות כלל מן התורה, או אם אינן קונות משום תקנה דרבנן), א"כ הוי כל פרוטה ופרוטה רק ניתן בתורת פרעון, וא"כ מהני לענין מי שפרע רק על מה שכנגדו. אבל ר' יוחנן סובר שכנגד כולו הוא קונה למי שפרע, משום שהפרוטה נחשבת כנגד כל פרוטה ופרוטה מן החפץ, ויש כאן דברים ומעות על כל השויות. ולכן י"ל דזהו הדמיון למשכון, דרשב"ג סובר שאף אם המשכון אינו שוה כנגד כל החוב, מ"מ כל החוב אינו נשמט, משום שקרינן ב' ולא של אחיך בידך, משום שהמשכון הוא נגד כל פרוטה ופרוטה מן החוב, ונמצא שכל החוב הוא בידו ע"י המשכון. אבל ר' יהודה הנשיא סובר שרק כנגדו אינו נשמט, והשאר נשמט משום שפרוטה תופס רק שויו של פרוטה, וע"כ אין לו בהמשכון רק פרוטה מן החוב, ולכן י"ל דה"ה לענין מי שפרע, יש עם הדברים רק מעות פרוטה כנגד שויו של פרוטה מהחפץ, ורק כנגדו הוא קונה, משום**